

ШКОДОЧИННІСТЬ КОМАХ У НАСАДЖЕННЯХ ДУБА ЗВИЧАЙНОГО В ЗОНІ ЗАХІДНОПОЛІСЬКОГО ТА ЦЕНТРАЛЬНОПОЛІСЬКОГО ЛІСОВИХ ОКРУГІВ УКРАЇНИ

І. Д. Іванюк, кандидат сільськогосподарських наук, доцент

В. М. Кусік

Малинський лісотехнічний коледж

E-mail: lisnuk12@gmail.com

***Анотація.** Встановлено, що осередки шкідників, які були зафіксовані спеціалізованими лісозахисними підприємствами (переважно це комплекс п'ядунів та осередки травневого хруща) у регіоні досліджень у 2005-2006 роках, суттєво зменшились за площею до 2017 року. Протягом 10-річного періоду у Центральнопольському лісовому окрузі площі осередків комплексу п'ядунів зменшились із 2368,0 га (2006 рік) до 190,0 га (2017 рік) із повним затуханням осередків у 2009, 2010 та 2012 роках. У Західнопольському окрузі осередки комплексу п'ядунів, які було встановлено у дубових насадженнях 2006 року на площі 2697,0 га у подальші роки практично себе не проявляли. Аналогічна ситуація із зеленою дубовою листовійкою, осередок якої було зафіксовано тільки у 2006 році на площі 98,0 га. Популяція травневого хруща, яка у більшій чи меншій мірі практично присутня в усіх листових насадженнях регіону, зокрема і дубових, за останні роки фактично не обліковувалась. Площа осередків шкідника, що виявлені в 2005-2006 роках та були на обліку протягом тривалого періоду у Західнопольському окрузі зменшилась до 5,0 га, у Центральнопольському – до 90,0 га.*

У дубових насадженнях Західнопольського округу створюються сприятливі умови для розвитку шкідників, особливо зважаючи на відсутність міжвидової конкуренції. Для вчасного реагування на можливий стрімкий розвиток осередків шкідників дуба звичайного необхідно організувати належний моніторинг за проблемними осередками, а також постійний лісопатологічний нагляд.

Проведений аналіз динаміки площ осередків шкідників Центральнопольського та Західнопольського лісових округів за вищезазначений період вказує на несуттєвий їх вплив на стан і продуктивність дубових деревостанів. Нині проблемні осередки практично не виявлено, хоча загроза їх виникнення залишається.

***Ключові слова:** дуб звичайний, осередки шкідників, чисельність, загроза, ентомологічний стан.*

Постановка проблеми. Шкідники лісу, за певних умов, можуть потенційно становити значну небезпеку для деревних видів. У разі виникнення осередків масового розмноження шкідливих комах деревостани страждають від їх негативного впливу, який призводить до зменшення приросту деревини та навіть до всихання і загибелі насадження.

Аналіз останніх досліджень. Пошкодження шкідниками різних видів негативно впливають на стан і продуктивність дубових насаджень. Листогризучі шкідливі комахи, а саме їх личинки, частково чи повністю об'їдаючи асиміляційний апарат дерева спричиняють серйозні порушення у фізіологічних процесах. Відбуваються розлади у фотосинтезі, транспірації, диханні, які призводять до суттєвого зниження поточного приросту деревини. Найрозповсюдженішими шкідниками, у регіоні досліджень, вчені вважають п'ядунів [5].

Багате видове різноманіття п'ядунів має широке розповсюдження у лісовій зоні Євро-Азіатського материка. В Україні найчастіше зустрічаються на Поліссі, Лісостепу та Гірському Криму. П'ядун зимовий – найпоширеніший серед шкідників дуба. Особини цього виду майже постійно присутні у насадженнях. Шкідник як правило в першу чергу вражає середньовікові та стиглі деревостани чисті і змішані за складом низько- та середньоповнотні насадження дуба звичайного [2, 10, 3]. На динаміку площ осередків шкідника впливають природні чинники. Як відмічають дослідники, затуханню осередку шкідника сприяють малосніжні зими з різкими коливаннями температур [2].

Згідно з інформацією із санітарних правил втрати приросту у дубових деревостанах залежно від ступеня пошкодження шкідливими комахами від 25 до 100 % пошкодження коливаються (для насаджень до 50 річного віку) в межах 0,4–1,5 середнього річного приросту. А у разі три-чотирикратного об'їдання дубові насадження гинуть [4].

До потенційних шкідників дуба звичайного вчені відносять: листогризні комахи, шкідники сіянців та саджанців, шкідники молодих насаджень та культур, стовбурові та технічні шкідники.

У лісових насадженнях дуба звичайного Західно- та Центральнопольського лісових округів України найрозповсюдженішими шкідниками є п'ядун-обдирало, або здирач звичайний (*Erannis defoliaria* L.) та п'ядун зимовий (*Operophtera brumata* (Clerck.)). Частково зустрічаються осередки травневого хруща (*Melolontha melolontha*), дубового блошака (*Haltica quercetorum*), зелена дубова листовійка (*Tortrix viridana*), враженням золотогозуза (*Euproctis chrisorrhoea*) дубовий похідний шовкопряд (*Thaumetopoea processionea*) кільчастого шовкопряда (*Malacosoma neustria*) непарного шовкопряда (*Lymantria dispar*) американський білий метелик (*Hypantiria cunea*), червонохвіст (*Dasychria pudibunda*) – глодова листовійка (*Archips crataegana*).

У регіоні досліджень найбільше розповсюдження, за даними спеціалізованих лісозахисних підприємств, має сімейство п'ядунів (*Geometridae*). Як відзначають учені деякі види п'ядунів в першу чергу зимовий п'ядун та п'ядун обдирало можуть наносити значну шкоду дубовим насадженням.

Мета роботи – аналіз розповсюдження шкідливих комах та пошкодження ними насаджень дуба звичайного у лісах Західно- та Центральнопольського лісових округів України, встановлення їх шкодочинного впливу на стан і продуктивність дубняків.

Матеріали і методика дослідження. Дослідження проводили на основі матеріалів лісопатологічних обстежень, статистичних даних лісових господарств з використанням діючих нормативних документів і рекомендацій щодо проведення санітарних обстежень, а також багаторічних оглядів розповсюдження шкідників та хвороб, які виконувались державними спеціалізованими лісозахисними підприємствами «Вінницялісозахист» та «Рівнелісозахист». У ході дослідження використовували методи статистично-порівняльного аналізу.

Територія наших досліджень за геоботанічним районуванням належить до Європейської широколистяно-лісової області, Східноєвропейської широколистяно-лісової провінції, Польської підпровінції, до якої належать

Ковельсько-Сарнинський (Західнополіський) округ соснових та дубових лісів та евтрофних боліт і Коростенсько-Житомирський (Центральнополіський) округ дубових, дубово-соснових, менше дубовограбових та соснових лісів. До досліджуваних округів належать Ратнівсько-Любешівський (Верхньоприп'ятський) район соснових лісів чорницево-зеленомохових та евтрофних осокових боліт і Повчансько-Народницький район дубово-соснових лісів орлякових, соснових лісів, рододендрових, різнотипних боліт [1].

Обговорення результатів досліджень. Дубові деревостани Західно- та Центральнополіського лісових округів України, до певної міри, піддаються шкодочинному впливу комах. Осередки шкідників протягом останнього десятиліття, у більшості своїй, представлені комплексом п'ядунів. Пошкодження дубу завдають п'ядун – обдирало (*Erannis defoliaria*) та п'ядун зимовий (*Operophtera brumata*). В межах Центрального Полісся пікове пошкодження п'ядунами спостерігали до 2006 року, коли їх площа становила 2368,0 га. Починаючи з 2007 року площі осередків цих шкідників зменшуються практично щороку і у 2009 році затухають. Спалах осередків шкідників зафіксовано у 2011 році на площі 240,0 га, а у 2012 році він затухає до нуля. Протягом 2013 року знову відбувається пошкодження – фахівці виявляють комплекс п'ядунів, площа осередків яких стрімко зростає протягом року. Починаючи із 2014 року спостерігається поступове зменшення площ осередків комах, яке у 2017 році становило у 2,7 рази менше (190,0 га) порівняно з 2013 роком (рис. 1).

Враховуючи ті фактори, що осередки шкідників в основному мають хронічний характер та відсутність міжвидової конкуренції з боку інших листогризів, за сприятливих умов, популяція комплексу п'ядунів може швидко збільшити свою чисельність. Такі приклади ми бачимо у 2011 та у 2013 роках, коли після нульового пошкодження протягом року осередки комплексу п'ядунів мали пік розвитку до 240,0 га та 522,0 га відповідно (див. рис. 1). Така ситуація вимагає постійного нагляду від лісової охорони та спеціалістів лісозахисту.

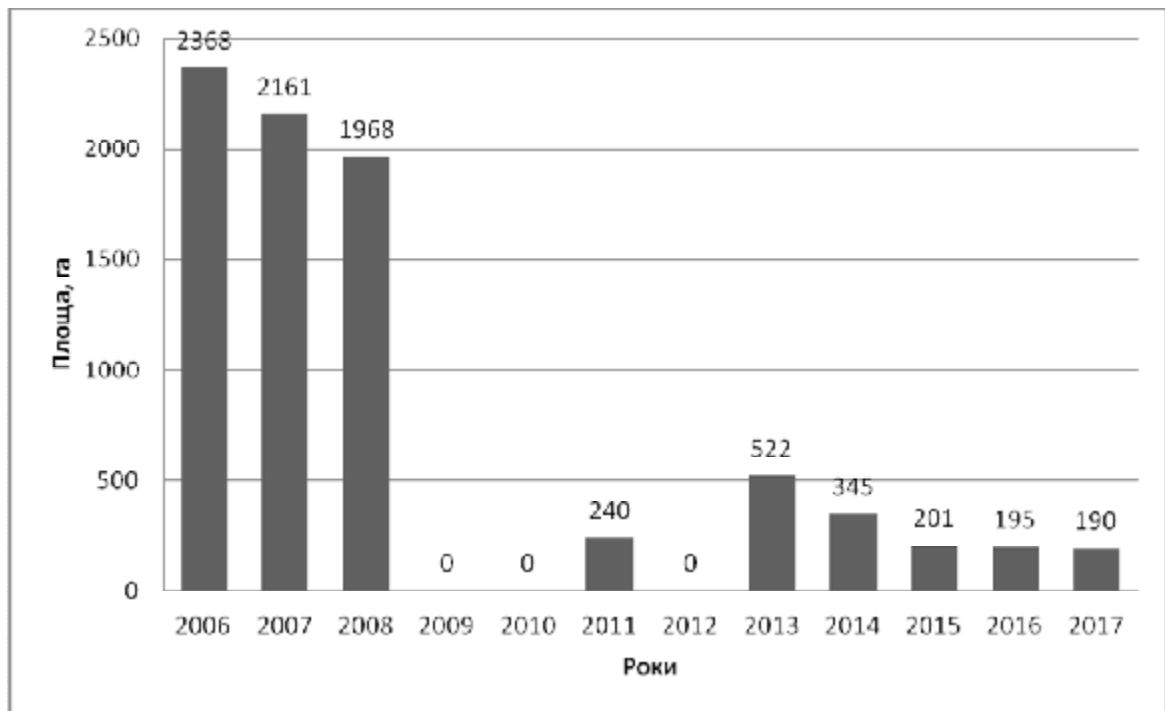

Рис. 1. Динаміка площ осередків комплексу п'ядунів у дубових насадженнях Житомирського ОУЛМГ

За даними Житомирського ОУЛМГ та ДСПЛП «Вінницялісозахист» у 2017 році осередки комплексу п'ядунів, які стоять на обліку, зосереджені лише у ДП «Житомирське ЛГ» на площі 190 га. З них потребують боротьби – 86 га. Інші насадження дуба, у яких шкідники можуть утворити осередки масового розмноження, потребують проведення ретельного обстеження, де є така загроза. У першу чергу, обстеження необхідно проводити в насадженнях з найбільш сприятливими умовами для виникнення таких осередків, а саме: на південних узліссях лісових масивів, у низькоповнотних монокультурах, у існуючих резерватах шкідників, тощо [9].

У лісовому фонді Волинського ОУЛМГ протягом 2005-2006 років на півночі області, як домішка до комплексу п'ядунів, домінував п'ядун обдирало (ДП «Ратнівське ЛМГ»). На 2015 рік передбачалось загроза 2-3 бали майже по всій території області крім півночі, де прогнозувалось 1 бал (відносно спокійна ступінь загрози). У Рівненському ОУЛМГ протягом 2009-2014 років шкідник також частково зустрічався, як домішка в комплексі із зимовим п'ядуном.

Прогноз на 2015 рік був у межах 2-3 балів загрози майже по всій області крім північної її частини, де вона оцінювалась у 1 бал.

П'ядун обдирало у лісфонді Волинського ОУЛМГ протягом 2000-2005 років проявляв себе помірно по всій території області, активізація шкідника спостерігалась у 2004 році. У Рівненській області протягом останніх років п'ядун обдирало проявив себе у лісових масивах області як ранньовесняний дефоліант (ДП «Костопільське ЛГ», ДП «Рівненське ЛГ», ДП «Володимирецьке ЛГ»). Активізація шкідника зафіксована у 2003-2004 роках. Прогнозні показники по Західному Полісся на 2015 рік, практично по всьому регіону становили загрозу виникнення осередків на рівні 2-3 бали, крім ДП «Володимирецьке ЛГ», ДП «Сарненське ЛГ», ДП «Дубровицьке ЛГ», де загроза оцінювалась у 1 бал [6].

Серед інших шкідників, які пошкоджують дубняки, у регіоні досліджень зафіксовано осередки травневого хруща (*Melolontha melolontha*). Поширення осередків даного шкідника зафіксовано у Центральному Поліссі. На Житомирщині він облікований у ДП «Ємільчинське ЛГ» - 8,0 га та у ДП «Малинське ЛГ» - 82,0 га. На решті території Західно- та Центральнополіського лісових округів України травневий хрущ в останній період часу не облікований, хоча його популяція, як правило, проявляє себе майже в усіх листяних насадженнях, але не завжди береться на облік лісовою охороною.

Аналіз динаміки осередків травневого хруща у Західному Поліссі вказує на поступове їх затухання. Протягом 2006 – 2012 років спостерігається стійке зменшення площ із 612,0 га до 5,0 га за наступною стабілізацією площ осередку на даному рівні (рис. 2).

Осередки дубового блошака (*Halticaquercetorum*) протягом останніх 10 років практично відсутні на Волині та Рівненщині і спостерігаються тільки на Житомирщині. Такий осередок виник у ДП «Бердичівське ЛГ» у 2010 році та діє до нині і станом на 2018 рік становить 208,0 га.

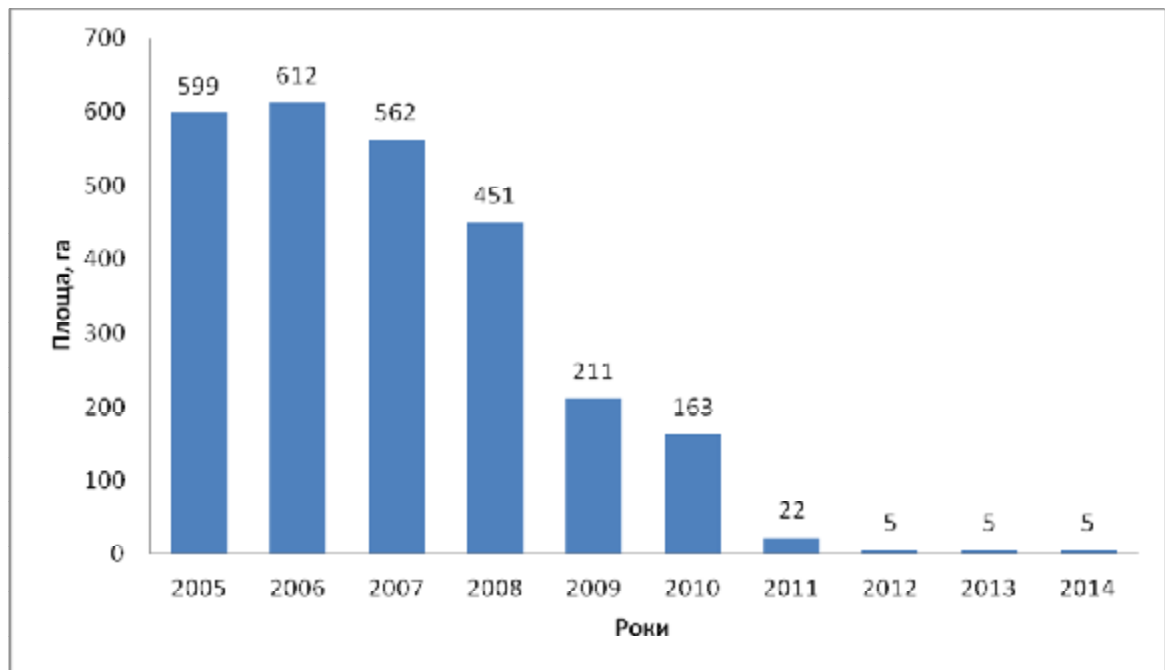

Рис. 2. Динаміка площ осередків травневого хруща у Західнополіському лісовому окрузі України

За прогнозними даними ДСЛП «Вінницялісозахист» і «Рівнелісозахист» щодо розповсюдження осередків шкідників на найближчі періоди потрібно приділяти увагу певним їх видам у частині лісгоспів. В переважній більшості лісові господарства Західно- та Центральнопільського лісових округів України відносяться до групи загроз – спокійно (0 балів) та відносно спокійно (1 бал). Так зелена дубова листовійка (*Tortrix viridana*) у лісах Волинського ОУЛМГ протягом останніх років себе непрактично не проявляла, у дубняках Рівненського ОУЛМГ протягом 2004-2014 років ситуація було аналогічна, а у 2015 прогнозували ступінь загрози яка відповідає групі посиленого нагляду (бал 2-3), що потребувало посиленого нагляду майже на всій території області крім ДП «Зарічненське ЛГ» та ДП «Володимирецьке ЛГ» де прогнозувався 1 бал (відносно спокійна ступінь). У Житомирському ОУЛМГ за 2017 рік потребували посиленого нагляду (2 бали) дубові насадження лише у двох підприємствах – ДП «Олевське ЛГ» та ДП «Білокорівичське ЛГ», у решти лісових господарствах шкідник активності не проявляв.

Ентомологічний стан стосовно кільчастого шовкопряда (*Malacosoma neustria*) в межах Західно- та Центральнопільського лісових округів України в

цілому був спокійний в період з 2004, 2006 до 2014 років. У наступні роки державні спеціалізовані лісозахисні підприємства прогнозували загрозу, яка потребувала посиленого нагляду. В насадженнях дуба звичайного Волинського ОУЛМГ протягом 2004-2014 років шкідник себе не проявляв. У наступні роки прогнозувалась загроза на рівні 0-1 балу (спокійна, відносно спокійна) у більшості підприємств крім ДП «Ківерцівське ЛГ», де прогнозували загрозу 2-3 бали. В лісах Рівненського ОУЛМГ протягом 2006-2014 років непарний шовкопряд себе практично не проявляв, а по розрахунках на 2015 рік відносно спокійна ступінь (1 бал) прогнозувалась у 8 лісових господарствах, у решти підприємств прогноз становив 2-3 бали [7]. По Житомирському ОУЛМГ ситуація була практично аналогічною до інших областей, та на 2018 рік по всіх лісових господарствах фахівцями лісозахисту прогнозовано загрозу на рівні 2-3 бали (потребуюча посиленого нагляду).

У 2013 році в дубняках Волинського облуправління було виявлено осередок непарного шовкопряда (*Lymantria dispar*) в ДП «Любешівське ЛМГ». В інших лісових господарствах шкідника не встановлено. В наступні роки загроза, крім ДП «Любешівське ЛМГ», була відсутня і не прогнозувалась. На території лісів Рівненського ОУЛМГ осередків не встановлено, прогнозів на загрозу розвитку осередків немає. У лісовому фонді Житомирського ОУЛМГ за прогнозами на 2018 рік очікувалась загроза як потребує посиленого нагляду (2 бали) для Олевського, Білокорочицького, Овруцького, Словечанського, Лугинського, Ємільчинського, Баранівського, Городницького, Новоград-Волинського лісових та лісомисливських господарств, Лугинського СЛГ та Поліського заповідника. Для решти лісгоспів – спокійна (0 балів) і відносно спокійна (1 бал).

Лісопатологічна ситуація із пошкодженням золотогозу (*Euproctis chrisorrhoea*) на Волині до 2014 року була спокійна. Прогноз на 2015 рік вказував на загрозу у 4 бали (локальна ступінь) у державних підприємствах Шацьке, Любомльське, Прибузьке, Ратнівське та Старовижівське лісові господарства. Вся інша територія належить до зони посиленого нагляду – 2-3

бали. На землях Рівненщини цей вид у лісовому фонді себе не проявляв. Після 2015 року фахівці періодично прогнозують загрозу у 2-3 бали. У лісфонді Житомирського ОУЛМГ було прогнозовано на 2018 рік загрозу у 2 бали (потребує посиленого нагляду) для Олевського і Білокорновицького лісгоспів, 4 бали (загроза локально) для Коростенського, Малинського, Овруцького, Словечанського, Лугинського, Лугинського ДЛГ АПК, Поліського заповідника, Новоград-Волинського, Ємільчинського, Баранівського, Городницького ДПЛГ та 5 балів (загроза глобально) для решти території області.

За останніми даними (2017 рік) у лісах Житомирського ОУЛМГ проведено фіксацію та прогноз загрози по ряду різних видів шкідників, а саме: дубовий похідний шовкопряд (*Thaumetopoea processionea*) - 1 бал (відносно спокійно) очікується для Олевського, Білокорновицького ДПЛГ, 2-3 бали (потребуюча посиленого нагляду) для решти території області; американський білий метелик (*Hyalantaria cunea*) - 4 бали (загроза локально) очікується для Олевського, Білокорновицького, Новоград-Волинського, Ємільчинського, Баранівського, Городницького ДПЛГ та 5 балів (загроза глобально) для решти території області, червоно хвіст (*Dasychira pudibunda*) - 4 бали (загроза локально) очікується для Олевського, Білокорновицького, Коростенського, Малинського, Овруцького, Словечанського, Лугинського, Лугинського ДЛГ АПК, Поліського заповідника, Новоград-Волинського, Ємільчинського, Баранівського, Городницького ДПЛГ, 5 балів (загроза глобально) для Житомирського, Радомишльського, Бердичівського, Коростишівського ДПЛГ; глодова листовійка (*Archips crataegana*) - 1 бал (відносно спокійно) очікується для Олевського, Білокорновицького ДПЛГ, 3 бали (потребуюча посиленого нагляду) для решти районів Житомирщини [8].

Проведений аналіз динаміки площ осередків шкідників Західно- та Центральнополіського лісових округів України вказує на несуттєвий їх вплив, у даному часовому проміжку, на стан та продуктивність дубових деревостанів. Нині проблемні осередки практично не виявляють хоча загроза їх виникнення залишається.

Висновки

Пошкодження дубових насаджень регіону досліджень шкочинними комахами протягом періоду спостережень практично наближається до мінімуму. Осередки шкідників, які були зафіксовані спеціалізованими лісозахисними підприємствами (переважно це комплекс п'ядунів та осередки травневого хруща) у 2005-2006 роках, суттєво зменшились. Протягом 10 річного періоду у Центральнополіському окрузі площі осередків комплексу п'ядунів зменшились із 2368,0 га (2006 рік) до 190,0 га (2017 рік) із повним затуханням осередків, які спостерігались у 2009, 2010 та 2012 роках. У Західнополіському окрузі осередки комплексу п'ядунів, які були встановлені в дубових насадженнях у 2006 році на площі 2697,0 га у подальші роки практично себе на проявляли. Аналогічна картина спостерігається із зеленою дубовою листовійкою, осередок якої був зафіксований тільки у 2006 році на площі 98,0 га. Популяція травневого хруща, яка у більшій чи меншій мірі практично присутня в усіх листяних насадженнях регіону, у тому числі і дубових, за останні роки по-новому фактично не обліковувалась. Осередки шкідника, що виявлені в 2005-2006 роках та були на обліку протягом тривалого періоду у Західнополіському окрузі, зменшились до 5,0 га, у Центральнополіському - до 90,0 га.

Осередки шкідників дубових насаджень Західно- та Центральнополіського лісових округів України, у більшості випадків, мають хронічний характер та за відсутності міжвидової конкуренції і сприятливих умов можуть швидко збільшити свою чисельність. Для запобігання стрімкого розвитку осередків та уникнення їх шкочинного впливу в лісових господарствах регіону досліджень повинен бути організований належний моніторинг за проблемними осередками, а також постійний лісопатологічний нагляд, який дасть змогу вчасно реагувати у разі виникнення загроз щодо можливого стрімкого розвитку осередків шкідників дуба звичайного.

Список використаних джерел

1. Брадiс Є. М., Андриєнко Т. Л. Детальне геоботанiчне районування Полiсся УРСР. *Український ботанiчний журнал*. 1975. Т.32. № 4. С. 471–475.
2. Гамаюнова С. Г., Новак Л. В., Войтенко Ю. В., Харченко А. Е. Массовые хвое- и листогрызущие вредители леса. Харьков : «типография ГП ХМЗ ФЕД», 1999. 172 с.
3. Дубровин В. В. Формирование очагов массового размножения зимней пяденицы // Лесн. х-во. – 1989. – № 7. – С. 58 – 67.
4. Завада М. М. Лiсова ентомологiя. Київ : Видавничий дiм «Вiнiченко», 2017. 380 с.
5. Мешкова В. А. Iсторiя i географiя масового розмноження комах-хвоелистогризiв. Харкiв : Майдан, 2002. 243 с.
6. Огляд розповсюдження шкiдникiв та хвороб у 2014 році та прогноз їх розвитку на 2015 рiку лiсових насаджень зони обслуговування Державного спецiалiзованого лiсозахисного пiдприємства “Рiвнелiсозахист”. Сарни, 2014. 48 с.
7. Огляд розповсюдження шкiдникiв та хвороб у 2015 році та прогноз їх розвитку на 2016 рiк у лiсових насаджень зони обслуговування Державного спецiалiзованого лiсозахисного пiдприємства “Рiвнелiсозахист”. Сарни, 2015. 49 с.
8. Огляд розповсюдження шкiдникiв та хвороб у 2017 році та прогноз їх розвитку на 2018 рiк у лiсових насаджень Житомирського ОУЛМГ. Вiнниця, 2017. 67 с.
9. Огляди розповсюдження шкiдникiв та хвороб та прогноз їх розвитку у лiсових насаджень Житомирського ОУЛМГ Вiнниця - (2005-2016). - 67 с.
10. Падiй М. М. Лiсова ентомологiя. Київ : Вища школа, 1993. 256 с.

References

1. Bradis Ye. M., Andrienko T. L. (1975). Detalne heobotanichne raionuvannia Polissia URSR [Detailed geobotanical zoning of the Polissya of the Ukrainian SSR]. *Ukrainian botanical journal*. T.32. No. 4. 471–475.
2. Gamayunova S. G., Novak L. V., Voytenko Yu. V., Kharchenko A. E. (1999). Massovyye khvovye- y lystohryzushchyye vreditely lesa [Massive needle and leaf-eating pests of the forest]. Kharkov: "Typography of GP KhMZ FED", 172.
3. Dubrovin V. V. (1989). Formyrovanye ochahov massovoho razmnozhenyia zymnei piadenytsy [Formation of foci of mass reproduction of the winter moth]. *Forestry*. No. 7. 58–67.
4. Zavada M. M. (2017). Lisova entomolohiia [Forest entomology]. Publishing House "Vinichenko", 380.
5. Meshkova V. A. (2002). Istoriia i heohrafiia masovoho rozmnozhennia komakh-khvoielystohryziv [History and geography of mass reproduction of insects-needles histologists] "Maidan", 243.
6. Ohliad rozpovsiudzhennia shkidnykiv ta khvorob u 2014 rotsi ta prohnoz yikh rozvytku na 2015 rik u lisovykh nasadzhenniakh zony obsluhovuvannia Derzhavnoho

spetsializovanoho liozakhysnoho pidpriumstva "Rivneliozakhyst" [Review of the distribution of pests and diseases in 2014 and the forecast of their development for the 2015 year of forest plantations in the service area of the State Specialized Forestry Enterprise "Rivne forest protection"]. Sarny, 2014. 48.

7. Ohliad rozpovsiudzhennia shkidnykiv ta khvorob u 2015 rotsi ta prohnoz yikh rozvytku na 2016 rik u liovykh nasadzhenniakh zony obsluhovuvannia Derzhavnoho spetsializovanoho liozakhysnoho pidpriumstva "Rivneliozakhyst" [Review of the distribution of pests and diseases in 2015, and the forecast for their development in the year 2016 for forest plantations in the service area of the State Specialized Forestry Enterprise "Rivne forest protection"]. Sarny, 2015. 49.

8. Ohliad rozpovsiudzhennia shkidnykiv ta khvorob u 2017 rotsi ta prohnoz yikh rozvytku na 2018 rik u liovykh nasadzhenniakh Zhytomyrskoho OULMH. [Overview of pest and disease distribution in 2017 and their forecast for 2018 development in the forest plantations of Zhytomyr Oblast Medical University]. Vinnytsia, 2017. 67.

9. Ohliady rozpovsiudzhennia shkidnykiv ta khvorob ta prohnoz yikh rozvytku u liovykh nasadzhenniakh Zhytomyrskoho OULMH. [Reviews of the distribution of pests and diseases and the forecast of their development in the forest plantations of Zhytomyrsky OWLMG]. Vinnytsya (2005-2016). 67.

10. Padii M. M. (1993). Lisova entomolohiia [Forest entomology]. High school, 256.

ВРЕДНОСТНОСТЬ НАСЕКОМЫХ В НАСАЖДЕНИЯХ ДУБА ОБЫКНОВЕННОГО В ЗОНЕ ЗАПАДНОПОЛЕСКОГО ТА ЦЕНТРАЛЬНОПОЛЕСКОГО ОКРУГОВ УКРАИНЫ

И. Д. Иванюк, В.Н. Кусик

***Аннотация.** Установлено, что очаги вредителей, которые были зафиксированы специализированными лесозащитными предприятиями (в основном это комплекс пядунов и ячейки майского жука) в 2005-2006 годах, существенно уменьшились. В течение 10 летнего периода в Центральнополеском округе площади очагов комплекса пядунов уменьшились с 2368,0 га (2006 год) до 190,0 га (2017год) с полным затуханием ячеек, которые наблюдались в 2009, 2010 и 2012 годах. В Западнополеском округе ячейки комплекса пядунов, которые были установлены в дубовых насаждениях 2006 года на площади 2697,0 га в последующие годы практически себя на проявляли. Аналогичная картина наблюдается с зеленой дубовой листоверткой, очаг которой был зафиксирован только в 2006 году на площади 98,0 га. Популяция майского жука, которая в большей или меньшей степени практически присутствует во всех лиственных насаждениях региона, в том числе и дубовых, за последние годы фактически не учитывалась. Ячейки вредителя, выявленные в 2005-2006 годах и были на учете в течение длительного периода в Западнополеском округе уменьшились до 5,0 га, а в Центральнополесском – до 90,0 га.*

В дубовых насаждениях Западно- и Центральнопольского округов создаются благоприятные условия для развития вредителей, особенно учитывая отсутствие межвидовой конкуренции. Для своевременного реагирования на возможно стремительный ход развития очагов вредителей дуба обыкновенного должен быть организован надлежащий мониторинг по проблемным ячейкам, а также постоянный лесопатологический надзор.

Проведенный анализ динамики площадей очагов вредителей Центральнопольского и Западнопольского округов указывает на несущественное их влияние, в данном временном промежутке, на состояние и производительность дубовых древостоев. Сейчас проблемных очагов практически нет хотя угроза их возникновения остается.

Ключевые слова: дуб обыкновенный, очаги вредителей, численность, угроза, энтомологическое состояние.

HARMFUL INFLUENCE OF INSECTS IN OAK PLANTATIONS IN THE ZONE OF THE WESTERN POLISH AND CENTRAL POLISH FOREST DISTRICTS OF UKRAINE

I. Ivaniuk, V. Kusik

Abstract. Centers of harmful insects in the oak plantations depending on the affection degree can lead to negative consequences in the processes of growth and development of trees. It was established that the largest distribution in the forests of the Central Polish forest district of Ukraine was acquired by the centers of moth complex (spring umber moth (*Erannis defoliaria* L.) and winter moth (*Operophtera brumata* (Clerck.)). During the last decade the areas of the moth complex centers decreased essentially. The cases of full attenuation of these pest centers occurred in 2009, 2010 and 2012 in Western Polish forest district of Ukraine. Mostly the pest centers have chronic character although under certain favorable circumstances they can increase their numbers quickly. Such cases were recorded in 2011 and 2013. The moth complex pests recorded in 2006 in oak plantations of Western Polish forest district of Ukraine practically did not show themselves in the following years. A similar tendency is observed with the centers of green oak-roller moth (*Tortrix viridana*) after 2006. It was revealed that the population of cockchafer (*Melolontha melolontha*) which is to some extent present in most plantations of deciduous tree species in the region of research has not been accounted in a new way by special state forest-protective enterprises in recent years. The area of pest centers taken on account is only 95.0 hectares within the entire Western Polish forest district of Ukraine. It was established that the affection of oak plantations by the pest centers is close to minimum in recent years. The analysis of harmful insects' influence in oak forest stands indicates practically full absence of harmful affects on their state and productivity now.

Key words: oak, pest centers, number, threat, entomological state.